

OD REDAKCJI

Z zagadnień i doświadczeń przekładania słowiańskich tekstów religijnych to hasło, pod którym „kulowskie” środowisko slawistyczne zorganizowało w październiku 1994 r. ostatnią z trzech zaplanowanych konferencji poświęconych zagadnieniom translatorskim. Miała ona najobszerniejszą formułę tematyczną. Pierwsza konferencja (Lublin 1987) ograniczała zakres refleksji badawczej do tłumaczenia tekstów religijnych na język polski. Druga z kolei (Kazimierz Dolny 1989) przewidywała udział tłumaczy praktyków, a także obecność lektorów języków słowiańskich w seminariach duchownych.

Pomysł tego wieloetapowo zakreślonego przedsięwzięcia wysunął przed laty profesor Ryszard Łużny, a zaproponowany przez niego temat z zakresu *sacrum* chrześcijańskiego korespondował z jednej strony ze specyfiką katolickiej Uczelni, która w przełomowym dla Polski okresie przemian ustrojowych postanowiła reaktywować studia słowianoznawcze, z drugiej zaś wychodził naprzeciw ogromnemu zapotrzebowaniu na tłumaczenia słowiańskich tekstów religijnych z pogranicza katolicko-prawosławnego.

Z pewnej perspektywy czasu te spotkania poświęcone przekładaniu literatury religijnej należy także odczytać w szerszym kontekście – jako wyraz reorientacji zainteresowań badawczych w slawistyce, zwłaszcza wschodniej, wobec której władze polityczne uzurpowały sobie przez ponad 40 lat prawo do traktowania jej jako obszaru propagandy socjalistycznej.

Przełom 1989 r. i upadek imperium radzieckiego były wydarzeniami, na które slawistyka polska jako dyscyplina naukowa była w pewnym sensie przygotowana, ponieważ przez lata nacisku politycznego zdołała się uchronić przed narzuceniem jej jednej tylko, zideologizowanej metody badań. Ponadto miało w tym też niemały udział znaczne ożywienie religijne wynikające m.in. z przeobrażeń płynących z Soboru Watykańskiego II i z entuzjazmu towarzyszącego pontyfikatowi Jana Pawła II – papieża, który już u progu swego apostolskiego posługiwania akcentował przygotowania Kościoła do uroczystych obchodów ważnych rocznic związanych z chrystianizacją Słowian. Te uwarunkowania jako oczywiste i powszechnie znane nie wymagają tu bardziej szczegółowego komentarza. Wynikał z nich jednak imperatyw odkrywania pól tematycznych dotychczas zaniedbywanych, jak choćby to będące hasłem konferencji translatorskich. Było ono także odpowiedzią na rosnące zapotrzebowanie na tłumaczenia literatury religijnej szeroko rozumianej.

Wiedza z zakresu translatoryki religijnej przedstawiała się nader skromnie i stąd wzięła się idea zorganizowania kilku spotkań poświęconych temu zagadnieniu. Miały one służyć doskonaleniu warsztatu tłumacza tekstów religijnych, przed którym stawia się nie tylko wymagania znajomości języka i kompetencji językowej, ale i wymaga wnikliwej znajomości tradycji religijnych. W przypadku lubelsko-kazimierskich konferencji translatorskich chodziło przede wszystkim o wiedzę tłumacza z zakresu katolicyzmu i prawosławia. Zamiarem organizatorów było także zbudowanie płaszczyzny dla merytorycznej dyskusji, która by prowadziła do wiążących ustaleń dla tłumaczy praktyków czy do teoretycznych uogólnień. Już pierwsze spotkanie przesądziło o roboczym charakterze następnych konferencji translatorskich i w związku z tym zdecydowano, że odbywać się one będą pod koniec przerwy wakacyjnej, poza murami uczelni, w Domu Pracy Twórczej KUL, którego atmosfera właśnie takim przedsięwzięciom sprzyjała.

Zaproszenia dla uczestników były kierowane imiennie do konkretnych osób, z racji ich zainteresowania problemami przekładu tekstów religijnych i do wyspecjalizowanych w zakresie translatoryki placówek naukowych: Zakładu Teorii Literatury i Przekładu UŚ (prof. Piotr Fast) oraz Zakładu Międzywydziałowego UŁ (doc. dr Zygmunt Grosbart). Z zalem trzeba stwierdzić, że nie zawsze spotykały się one z przyjęciem, a niekiedy nawet w ogóle były pomijane milczeniem. Z tego powodu w programach konferencji i w opublikowanym dorobku spotkań translatorskich uderza nikły udział językoznawców, co oczywiście nie znaczy, by organizatorzy bagatelizowali ścisły związek, jaki zachodzi między tą stosunkowo młodą dziedziną nauki – translatoryką a językoznawstwem kontrastywnym, z którym przecież wielu znawców zagadnienia ją nawet identyfikuje.

Skromne pokłosie dotychczasowych lubelsko-kazimierskich spotkań translatorskich zostało opublikowane na łamach „Roczników Humanistycznych” z. 7 (Słowianoznawstwo), będących stałą pozycją wydawniczą najpierw Międzywydziałowego Zakładu Badań nad Kulturą Bizantyńsko-Słowiańską, a obecnie Sekcji Filologii Słowiańskiej. Materiały pierwszej konferencji zamieszczono w tomie XXXVIII, nie wyodrębniając ich jednakże spośród innych drukowanych tu artykułów. Dorobek drugiej konferencji został wyeksponowany w formie osobnego działu zatytułowanego zgodnie z tematem konferencji w tomie XXXIX-XL „Roczników Humanistycznych” dedykowanych XI Międzynarodowemu Kongresowi Słowistów w Bratysławie.

Plon trzeciego sympozjum, który przynoszą obecne „Roczniki” – tom XLIII – przedstawia się najobficiej. Być może przyczyniły się do tego poprzednie konferencje, gdyż grono osób biorących w nich udział przedstawiało się stabilnie i referenci nabierali pewnego doświadczenia w zakresie wcześniej podjętej

problematyki i być może także wieloletnia praktyka przekładowcza kilku uczestników tych spotkań. *Notabene* ciekawe ono było także z uwagi na przebieg dyskusji, która głównie koncentrowała się wokół tzw. adekwatnego przekładu, uwzględniającego konteksty kulturowe. Dyskusja na tyle była szczegółowa, że zaproponowano uczestnikom, by przygotowali swoje głosy do druku, aby tym sposobem zdobyć jak najpełniejszą dokumentację konferencji. Tymczasem tylko jedna osoba dostarczyła tekst swej wypowiedzi, wobec czego pomysł utrwalenia dyskusji upadł. Natomiast bez mała wszyscy referenci nadesłali wcześniej zapowiedziane i na konferencji wygłoszone referaty.

Zgromadzone teksty referatów cechuje duża różnorodność podejścia do problemu przekładu i trudno się pokusić o ich ogólniejszą charakterystykę. Spośród wielu ciekawych ujęć zagadnienia zwłaszcza trzeba przywołać dwa referaty: Ewy Siatkowskiej (*Tradycja i dynamizm współczesnych przekładów Biblii na polski, czeski i górnołużycki*) i Aleksandra Naumowa (*Czy język jest konfesyjny. Uwagi przy przekładaniu Franciszka Skoriny*) jako najbardziej dotykające specyfiki przekładu tekstu religijnego.

Podsumowując ostatnie z cyklu translatorskich sympozjum naukowe w Kazimierzu, prof. Ryszard Łużny zwrócił uwagę, że wśród jego uczestników da się wyróżnić kilka grup ludzi, prezentujących zróżnicowany związek i podejście do wysuniętego w temacie konferencji zagadnienia, a mianowicie:

a) Fachowcy reprezentujący określone warsztaty badawcze w zakresie tak językoznawstwa, jak też historii i teorii literatury, koncentrujący się wyłącznie na problematyce teoretycznej translatorstwa (prof. Ewa Siatkowska, dr Bohdan Łazarczyk, a także mgr Iwona Rzepnikowska oraz mgr Urszula Dzika);

b) Filologowie i historycy kultury reprezentujący „translatologię akademicką”, opartą tak na własnych warsztatach przekładowych, jak i na uogólnieniach teoretycznych (prof. Aleksander Naumow, Franciszek Sielicki, nieobecny z powodu choroby, ale autor nadesłanego i odczytanego referatu oraz Ryszard Łużny);

c) Rusycyści i ukraińscy polscy „stąd”, nauczyciele i popularyzatorzy kultury religijnej wschodniej w środowiskach profesjonalnych filologicznych oraz teologicznych kraju (dr Magdalena Jahn, mgr Tadeusz Borucki);

d) Wykładowcy-nauczyciele słowiańskich języków kierunkowych, a zarazem działacze społeczno-kulturalno-religijni (mgr Wacława Korzyn z UJ i mgr Eleonora Różańska-Kokszarowa z KUL), łączący w sobie doświadczenia życia na Wschodzie i pracy w środowisku krajowym;

e) Ludzie reprezentujący specjalny typ służby słowu, językowi jako środkowi komunikacji, zbliżenia i pojednania między narodami, religiami, Kościołami, obrządkami, kulturami duchowymi na linii; Polska–katolicyzm a Ruś–Moskwa, prawosławie, Wschód chrześcijański (doc. dr Witold Kowalczyk, mgr Elżbieta

Kowalczykowa), nauczyciele akademicy i naukowcy, a równocześnie działacze ruchu religijnego pracujący na rzecz ekumenicznego zbliżenia poprzez słowo tłumaczone.

Oceniając rezultaty konferencji, prof. Łużny mówił o znaczeniu, jakie ma ona dla umocnienia prestiżu slawistycznego ośrodka lubelskiego w kontekście uczelni katolickiej i całego środowiska, a także kraju. Podkreślił znaczenie poczynań sławianoznawców lubelskich w kręgu analogicznych pokrewnych działań tak badawczych, jak i naukowoorganizacyjnych oraz szkoleniowych takich instytucji czy ośrodków, jak Instytut Ekumeniczny (Katedra Teologii Prawosławnej KUL) i Instytut Europy Środkowo-Wschodniej. Ukazał relacje zachodzące pomiędzy tym, co inicjuje i realizuje dawny Zakład Międzywydziałowy Badań nad Kulturą Bizantyńsko-Słowiańską (obecnie przekształcony w katedrę KUL), a tym, co miały ostatnio do zaproponowania środowiska slawistyczne Bydgoszczy i Opola i co odnosiło się do naukowych i upowszechnieniowych poczynań Lublina w związku z papieskim dziełem zbliżenia obu części podzielonego chrześcijaństwa, zachodniej i wschodniej.

W podsumowaniu konferencji, obok podziękowania dla uczestników, znalazło się miejsce na przypomnienie innych, także cyklicznie pomyślanych przedsięwzięć naukowych, już rozpoczętych, a których kontynuacja jest przewidziana w najbliższych planach naukowych Katedry Kultury Bizantyńsko-Słowiańskiej, a mianowicie tematów: *Biblia w literaturze i folklorze narodów wschodniosłowiańskich* i *Unia brzeska i jej konsekwencje kulturowe*.

Kazimierskie spotkanie naukowe było także okazją do zaprezentowania najnowszych publikacji slawistycznych pracowników KUL bądź prac, które w jakiś istotny sposób były związane z osobą prof. Łużnego, integrującego poczynania slawistyczne Lublina i Krakowa, a także ogólnopolskie dotyczące obszaru Słowiańszczyzny wschodniej i zorientowane na badanie chrześcijańskiego *sacrum* w jej kulturze. Zaanonsowano ukazanie się drukiem następujących slawików:

- I. Unia brzeska. Geneza, dzieje, konsekwencje. Kraków 1994;
- II. Metropolita Andrzej Szeptycki. Studia i materiały. Pod red. Andrzeja A. Ziemby. Kraków 1994. PAU;
- III. Roman M a z u r k i e w i c z. Deesis. Idea wstawiennictwa Bogarodzicy i św. Jana Chrzciciela w kulturze średniowiecznej. Kraków 1994. Universitas;
- IV. Pierwsze tysiąclecie chrześcijaństwa (988-1988) na ziemiach Wschodniej Słowiańszczyzny. Od Rusi Kijowskiej do Rosji, Ukrainy i Białorusi. Kronika ważniejszych wydarzeń dziejowych. Opracował R. Łużny. Lublin 1994. RW KUL;
- V. Numery czasopism: antydatowane „Zeszyty Naukowe KUL” 34:1991 nr 1-2 (133-134) i „Roczniki Humanistyczne” z. 7 (Słowianoznawstwo)

41:1993; „Przegląd Rusycystyczny” 17:1994 nr 1-2; „Slavia Orientalis” 43:1994 nr 2;

VI. Studia o Stanisławie Vincenzie. Pod red. P. Nowaczyńskiego. Lublin 1994. RW KUL.

Doniesienia o sławistycznych nowościach wydawniczych stały się w warunkach rozproszonego rynku wydawniczego, niedostatecznej informacji i bardzo złej dystrybucji książki naukowej pożyteczną tradycją kazimiersko-lubelskich konferencji sławistycznych.